

УДК 347.426.4

А. Афян,

здобувач кафедри цивільного права
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВИХ КАТЕГОРІЙ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ І ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Географічні зазначення визнаються об'єктом інтелектуальної власності. Історія цього інституту в Україні нараховує трохи більше десяти років. Увесь цей час він розглядався нарівні з іншими об'єктами права інтелектуальної власності, і застосовувались до його регулювання ті самі норми. Проте 31.05.2005 р. було прийнято Закон України «Про географічні назви» № 2604-IV. Згідно з преамбулою цей закон визначає правові основи регулювання відносин та діяльності, пов'язаних із встановленням назв географічних об'єктів, а також унормуванням, обліком, реєстрацією, використанням та збереженням географічних назв. Норми вказаного закону на сьогодні помилково, як буде показано нижче, практично не застосовуються до географічних зазначень. Ця стаття присвячена аналізу співвідношення правових категорій географічних зазначень та географічних назв через призму компетенції органів державної влади України. Наукова новизна статті полягає в тому, що, незважаючи на тривалий час паралельного існування категорій географічних зазначень та географічних назв, на науковому рівні не було проведено їхнього порівняльного аналізу.

Як зазначає О. Тараненко [1], окремим сюжети щодо географічних зазначень висвітлено в працях М. Паладія [2], Ю. Бошицького [3], В. Крижної [4] та інших авторів. Проте проблема термінологічної неоднозначності щодо визначення поняття «географічні зазначення» залишилась поза їхньою увагою. У практичній площині цей розрив

правових категорій призвів до суттєвих вад у вибудуванні моделі державного управління в зазначеній сфері.

Законодавча топографія

Передусім треба звернути увагу на ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів». У визначенні термінів «назва місця походження товару» та «географічне зазначення походження товару» законодавець у цій статті використовує словосполучення «назва географічного місця». Стаття 1 Закону України «Про географічні назви» визначає географічні назви як власні назви географічних об'єктів, що застосовуються для їх розпізнавання та встановлення відмінності від інших об'єктів. У свою чергу географічні об'єкти, відповідно до вказаного закону, – це цілісні й відносно стабільні утворення Землі природного або антропогенного походження, що існують або існували в минулому й характеризуються певним місцеположенням: орографічні – материки, гори, хребти, скелі, ущелини, льодовики, рівнини, низовини, яри, балки, острови, коси, вулкани, печери тощо; гідрографічні – океани, моря, затоки, протоки, лимани, озера, болота, водосховища, річки, канали тощо; адміністративно-територіальні – держави, автономні території, області, райони, міста, селища, села тощо; соціально-економічні – залізничні станції, роз'їзди, порти, пристані, аеропорти тощо; природно-заповідні – природні парки, заповідники, заказники, заповідні урочища та інші подібні об'єкти.

Українські дослідники пропонують власні, але досить схожі із законодавчим, визначення цього терміну. Так, зокрема, В. Крижна зазначає, що «географічне зазначення – це назва географічного місця, яка використовується для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має особливі властивості, певні якості, репутацію або інші характеристики, виключно, головним чином або переважно зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов із характерним для цього географічного місця людським фактором» [3, с. 439].

Проаналізувавши вказані норми, можна зробити висновок, що «назва географічного місця» та «назва географічного об'єкта» ідентичні за своїм змістом. Щоправда, відсутність тлумачення «назва географічного місця» створює простір для обґрунтування відмінного тлумачення. Європейське законодавство навіть дає для цього певні підстави, відносячи до категорії географічних зазначень широкі коло видів позначень. Слід зауважити, що багато українських науковців під час тлумачення норм про географічні зазначення більше зважають на європейське законодавство, ніж на вітчизняне. Але, якщо згадати, що система права України є окремою від права ЄС, та звернути увагу на зміст використаних в законах слів і термінів, стане очевидним, що їхнє розрізнення є штучним.

З виведеної тези про ідентичність змісту термінів «назва географічного місця» та «назва географічного об'єкта» постають два важливі висновки. По-перше, географічним зазначенням може бути назва географічного місця, що існувала в минулому. По-друге, географічним зазначенням не може бути позначення, що вказує на певну місцевість, але не є її назвою.

Зв'язок правової категорії географічних зазначень та Закону України «Про географічні назви» вбачається також із ч. 4 ст. 5 вказаного закону, де встановлено, що назва, яка присвоюється

географічному об'єкту, повинна відображати найбільш характерні ознаки цього об'єкта, враховувати географічні, історичні, природні та інші умови місцевості, де він розташований, думку населення, яке проживає на цій території, вписуватися в існуючу систему назв цієї території й складатися з мінімальної кількості слів. Ця норма також зумовлює неможливість визнання географічними зазначеннями інших видів позначень, крім словесних. Малюнки, кольори, зображення хоча й можуть вказувати на місце виготовлення товару, але форма таких зазначень не відповідає встановленій формі географічних назв. Доцільність такого положення можна пояснити, оскільки несловесні зображення використовують асоціації, що існують у споживача, а не надають йому безпосередню інформацію.

Органічна безсистемність

У новому світлі постає проблема співвідношення географічних назв і географічних зазначень під час аналізу положень відповідних органів державної влади. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про географічні назви» назви географічних об'єктів, що знаходяться на території України, а також назви географічних об'єктів інших країн світу, які використовуються в Україні, підлягають обліку та державній реєстрації. Порядок створення та ведення Державного реєстру географічних назв, а також надання інформації щодо встановлення географічних назв для їх реєстрації визначається Положенням про Державний реєстр географічних назв, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 622 від 11.05.2006 р. Створення, ведення реєстру, а також низку інших функцій щодо географічних назв Постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2005 р. № 979 покладено на Держгеодезкартографію (до 2012 р. ця роль була покладена на Укргеодезкартографію). Проте цей орган на сьогоднішній день фактично не долучений до забезпечення правовідносин стосовно географічних зазначень в Україні.

Причиною невключення Держземагентства до системи регулювання географічних зазначень є відсутність функціональних зв'язків цієї служби та інших органів, до компетенції яких віднесені різні аспекти регулювання географічних зазначень. 23 квітня 2001 р. на виконання ст. 10 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України «Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів». Зазначеним розпорядженням було покладено повноваження щодо визначення та контролю особливих властивостей, певних якостей та інших характеристик товарів на:

- Мінагрополітики – щодо товарів сільськогосподарського виробництва;
- Мінкультури – щодо виробів художніх народних промислів;
- Державне агентство земельних ресурсів – щодо визначення меж географічних місць, з якими пов'язані особливі властивості, певні якості та інші характеристики товарів;
- МОЗ – щодо продуктів харчування, продовольчої сировини та мінеральних природних вод.

За два роки, протягом яких діяла Укргеодезкартографія, функція, яка наразі покладена на Держземагентство, покладалася на Мінекоресурсів. А визначення причинно-наслідкового зв'язку між властивостями території та якість товару без відомостей про властивості території було об'єктивно неможливе. Автором ще в 2007 р. в науково-практичних статтях вказувалось на цю невідповідність. Виключно з ходом адміністративної реформи вона була усунена.

Варто також звернути увагу на те, що в Положенні про Міністерство аграрної політики в Україні, Положенні про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Положенні про Міністерство охорони здоров'я України та Положенні про Міністерство культури і туризму України не закріпле-

ні функції щодо визначення та контролю особливих властивостей, певних якостей та інших характеристик товарів, незважаючи на те, що всі ці положення були прийняті після розпорядження Кабінету Міністрів України «Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів».

Таким чином, структурна незгодженість органів державної влади, що наділені повноваженнями у сфері використання географічних назв та контролю особливих якостей товарів, зумовлює неможливість нормального функціонування системи контролю за використанням географічних зазначень.

Враховуючи те, що Держземагентство веде реєстр географічних назв, серед яких, начебто, і мають обиратися географічні зазначення, то логічно було б покласти ведення реєстру географічних зазначень на цей же орган. Але на сьогоднішній день діє Положення про Державний реєстр України назв місць походження та географічних зазначень товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 13.12.01 р. № 798. В п. 1.2. цього Положення закріплено, що Державний реєстр України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів веде Державний департамент інтелектуальної власності, що діє в складі Міністерства освіти і науки України. Необхідність такого співвідношення компетенцій залежить від питання приналежності географічних зазначень до об'єктів інтелектуальної власності, але в будь-якому разі подібне розділення не сприяє нормальному функціонуванню системи охорони географічних зазначень.

В єдине ціле?

Достатньо очевидно є необхідність створення єдиної системи органів контролю географічних зазначень і географічних назв. Ця система може бути

утворена не обов'язково в межах єдиного органу. Цілком достатнім є посилення ролі Держземагентства в системі органів у сфері географічних зазначень. Тільки в такий спосіб стане можливою об'єктивна перевірка відомостей про властивості того чи іншого географічного регіону, а також з'ясування зв'язку між навколишнім середовищем місцевості й товару, що в ній виготовляється. При цьому немає потреби в створенні нових органів або прийнятті нових нормативно правових актів. Всі складові системи вже існують в українському законодавстві, лишилось тільки звести їх в єдине ціле. Таким чином, доцільно змінити визначення Закону України «Про зазначення походження товарів», використавши замість словосполучення «назва географічного місця» термін «назва географічного об'єкта». Компетенцію органів слід скоригувати покладенням на Держземагентство функції з виявлення особливих властивостей природних об'єктів, що й так вже існує, та встановити необхідність перевірки ним заяв на реєстрацію географічних зазначень на предмет відповідності заявлених властивостей територій. Тоді стане можливою проведення комплексних експертиз заявок на реєстрацію географічних зазначень, що підвищить вірогідність отриманих відомостей про потенціальне географічне зазначення.

Упорядкування системи регулювання й контролю особливих властивостей товарів, зумовлених місцем їхнього виробництва, не тільки здатне підвищити функціональність всієї системи, а й зумовити поштовх до розвитку географічних зазначень в Україні. Без цього Україні доведеться тільки косметично перекроювати вітчизняне законодавство до європейських стандартів і гадати, чому в Україні географічні зазначення не набувають широкого застосування.

Ключові слова: географічні зазначення, географічні назви, законодавча топографія.

Стаття присвячена аналізу співвідношення правових категорій географічних зазначень та географічних назв через призму компетенції органів державної влади України. Наукова новизна статті полягає в тому, що, незважаючи на тривалий час паралельного існування категорій географічних зазначень та географічних назв, на науковому рівні не було проведено їхнього порівняльного аналізу. У практичній площині цей розрив правових категорій призвів до суттєвих вад у побудованні моделі державного управління в зазначеній сфері.

Стаття посвящена аналізу соотношения категорий географических обозначений и географических названий сквозь призму компетенции органов государственной власти Украины. Научная новизна статьи заключается в том, что, несмотря на долгое время параллельного существования категорий географических обозначений и географических названий, на научном уровне не был проведен их сравнительный анализ. В практической плоскости этот разрыв правовых категорий привел к существенным недостаткам построения модели государственного управления в данной сфере.

The article is devoted the analysis of correlation of categories of geographical indications and geographical names through the prism of public authorities of Ukraine competences. The scientific novelty of the article consists in that, in spite of long time of parallel existence of categories of geographical indications and geographical names, at scientific level no comparative analysis has been conducted. In a practical plane it has resulted in the substantial lacks of construction of state authority in this field.

Література

1. Тараненко О. «Географічні зазначення»: проблема термінологічної неоднозначності / О. Тараненко // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 919–923. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12tomptn.pdf>.
2. Паладій Н. Защита географических указаний происхождения товаров в Украине / Н. Паладій // Интеллектуальна власність. – 2001. – № 5–6. – С. 3–14.
3. Бошицький Ю. Вдосконалення правової охорони промислової власності в Україні – стимул та гарантія економічного зростання держави / Ю. Бошицький // Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони / за ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – С. 15–54.
4. Крижна В. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення / В. Крижна // Право інтелектуальної власності. Академічний курс / за ред. О. Орлюк, О. Святоцького. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. – С. 435–458.
5. Про охорону прав на зазначення походження товарів : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 267.
6. Про географічні назви : Закон України від 31.05.2005 р. № 2604-IV. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 27. – С. 360.
7. Про затвердження Положення про Державний реєстр географічних назв : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 р. № 622.
8. Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів : Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.12.01 р. № 798.

